

Z OBSAHU	Ve škole svatých	07
	Terminální dluh člověka jako důvod k Boží spáse	10
	Historické rusko–ukrajinské pnutí	14

Duccio di Buoninsegna: Nevěřící Tomáš (1308–1311)

Stigmata lásky k Bohu i k bližním

O svátku Božího milosrdenství, na druhou neděli velikonoční nás evangelium zve pohlédnout do Kristových ran. Evangelista Jan nám vypráví o nedělním setkání vzkříšeného Pána s učedníky: *Když byl večer prvního dne v týdnu, přišel Ježíš tam, kde byli učedníci. Ze strachu před židy měli dveře zavřeny. Stanul mezi nimi a řekl: „Pokoj vám!“ Po těch slovech jim ukázal ruce a bok. Když učedníci viděli Pána, zaradovali se.*

K utvrzení, že před učedníky stojí Pán, skutečně, a ne jako přízrak, Ježíš nabízí pohled do ran v rukou a boku. Setkání s Pánem pak vede k radosti.

Nám, kteří jsme byli připojeni ke Kristovu tělu prostřednictvím křtu a neseme jméno Kristovo světem, může být

tato evangelijní zpráva užitečná. Jako lze vidět na vzkříšeném Kristově těle rány po umučení, tak je můžeme pozorovat i na mystickém Kristově těle, Církvi. Stigmata lásky k Bohu a duším.

Jsou to ony meče, jimiž byli štáti mučedníci, kyje, jimiž byli ubiti, kopí a šípy nesoucí smrt, věže a vězení, z nichž není úniku, bunkry hladu a lůžka, na nichž se pomalu s úsměvem na rtu odchází ze slzavého údolí do radosti věčné. Atributy mučedníků všech dob, kterými se Církev zvěstující Kristovo vzkříšení a život věčný může bezostyšně chlubit.

Ano, slyšíme tě, apoštola Pavle, v Římě mučedníků statý mečem, že *utrpení tohoto času se nedají srovnat s budoucí slávou, která se zjeví na nás. Slyší-*

me tě spolu s Barnabášem, jak utvrzuješ, že *do Božího království vejdemo jen tehdy, když hodně vytrpíme.*

Vidíme-li tyto rány na těle Církve vítězné, opadají naše obavy, mizí příznaky a nově dokážeme rozumět onomu, co říká Vzkříšený: „Pokoj vám! Jako Otec poslal mne, tak i já posílám vás.“

S vírou ve vzkříšení těla a život věčný chceme i my přijímat ty každodenní rány, kterými nás svět trýzní, a chceme je – dej nám Bůh k tomu sílu – trpělivě snášet až do *plné míry Kristových útrap, aby z toho mělo prospěch jeho tělo, to je Církev.*

P. Václav Fojtík
farář ŘKF Hustopeče nad Bečvou

Kardinál Parolin k válce na Ukrajině

Vatikánský státní sekretář Pietro Parolin se nevzdává myšlenky, aby vznikl zvláštní úřad pro papežské mediace.

Vatikán nemluvil o právu na obranu po ruské anexe Krymu, aby se nepokazil dialog. Naznačil to vatikánský státní sekretář Pietro Parolin v rozhovoru pro *Catholic News Agency*.

V rozhovoru se kardinál Parolin vyjádřil, že Ukrajina má „legitimní“ právo bránit se před ruskou agresí, ale zároveň varoval, že zbraně, které tam posílají jiné země, by mohly vést k „hrozně“ eskalaci války.

Na otázku vatikanisty Andrea Gagliarducciho, proč Vatikán nemluvil o právu na sebeobranu i v případě ruské anexe Krymu a dříve konfliktu v Jižní Osetii a Gruzii, Parolin odpověděl: „Dříve probíhal dialog, ačkoli tento dialog nebyl ukončen a nedosáhl žádný pozitivní výsledek.“

Kardinál Parolin tvrdí, že diplomatické úsilí Svatého stolce v souvislosti s Ukrajinou trvá od první invaze Ruska na Ukrajinu v roce 2014 a následné anexe Krymu.

„Strany sporu však spolu mluvily, a to i za účasti mezinárodního společenství. Mluvílo se o hranicích,“ vysvětloval Parolin pozici Vatikánu. „V situaci dialogu bylo logické, že nedošlo k žádnému nepřátelskému aktu. Přesto je třeba se pokusit využít všech prostředků v naději, že rozhovory budou úspěšné, což se bohužel nestalo.“

„V otázce Ukrajiny Svatý stolec nikdy nepřestal věnovat pozornost situaci v Donbasu a v regionech Doněck a Luhansk,“ míní Parolin. Podle jeho slov Vatikán vždy trval na dodržování a uplatňování Minských dohod.

„A vždy jsme trvali na tom, aby ze strany Ruska a Ukrajiny existovala potřebná flexibilita pro správné a účinné uplatňování Minských dohod. V rozhovoru, který jsem měl s prezidentem Vladimírem Putinem během své cesty v roce 2017, se toto téma také objevilo,“ řekl Parolin.

Parolinova návštěva Moskvy v roce 2017 byla první cestou vatikánského

Kardinál Pietro Parolin. Foto: © Claude Truong-Ngoc / Wikimedia Commons

státního sekretáře od roku 1988, kdy ruskou metropolí navštívil kardinál Agostino Casaroli, připomíná *Catholic News Agency*.

Vatikánský sekretář pro vztahy se státy arcibiskup Paul Gallagher navštívil Moskvu v listopadu 2021.

Ostpolitiku Vatikánu kritizoval předseda Polské biskupské konference arcibiskup Stanisław Gądecki. Začátkem dubna se vyjádřil, že „sympatie vatikánské diplomacie vůči Rusku je derivátem podobného stavu myslí, jaký panuje v Itálii či Francii, které nezakusily na vlastní kůži moc komunistické diktatury“.

Poznanský arcibiskup podle svých slov předal papeži studii o neblahých vlivech vatikánské Ost-Politik na církve ve střední a východní Evropě. Podle Gądeckého invaze Ruska na Ukrajinu přinese Ruské federaci více škody než užítku.

Italský kardinál v rozhovoru pro *CNA* také přiblížil svou ideu, aby vznikl úřad

pro papežské mediace. S nápadem přišel Parolin ještě v roce 2014.

Svatý stolec má na kontě množství úspěšných zprostředkování urovnání mezinárodních sporů, naposledy se výrazně podílel na obnovení diplomatických vztahů mezi USA a Kubou.

Se zvláštním vatikánským úřadem pro mediace však nepočítá nejnovější dokument o reformě Římské kurie *Praedicate evangelium*.

Přesto podle Parolina reforma kurie nepohřbila myšlenku úřadu pro papežské mediace. „Topí je živý organismus. Vyvíjí se dále samozřejmě vždy podle pokynů, které dává papež. Ale kolik institutů a subjektů vždy přibýlo po každé reformě?“ ptá se prelát.

Problémem jsou však zdroje – lidské i ekonomické, přiznal muž číslo dvě ve Vatikánu.

svetkrestanstva.postoj.sk

Život v Mosulu se normalizuje

Chaldejský katolický arcibiskup z Mosulu Michael Najeeb Moussa vyjádřil opatrný optimismus ohledně budoucnosti severoirácké Ninivské planiny a metropole Mosulu. Život v Mosulu se za poslední rok stabilizoval a normalizoval, uvedl. V metropoli na Tigridu žije trvale už šest měsíců. To by dříve z bezpečnostních důvodů nebylo možné. „Mosul je nyní vlastně jednou z neklidnějších oblastí v Iráku,“ řekl arcibiskup.

V poslední době se opět zvýšila teroristická činnost Islámského státu v severovýchodní Sýrii a Iráku. To je samozřejmě důvod k obavám, řekl Moussa. Přesto nelze hovořit o tom, že by v regionu zavládla atmosféra strachu. Převládá přesvědčení, že IS už není tak silný jako kdysi, když v roce 2014 dobyl Mosul a poté téměř celou Ninivskou planinu. Na Ninivské planině je situace relativně klidná, ale stále je vhodné se některým oblastem vyhnout, přinejmenším v noci, vysvětlil arcibiskup.

Zásadní podnět k dialogu a obnově dal papež František svou mimořádně sledovanou cestou do Iráku v březnu 2021,

Křížová cesta v iráckém Karakoshi, duben 2022.
Foto: khoranat-alqosh.com

zdůraznil dále arcibiskup. Papež při návštěvě Mosulu obrátil světovou pozornost k tomuto „mučednickému městu“.

Arcibiskup Michael zdůraznil, že je stále zapotřebí mnoho úsilí k posílení zásad bratrství a smíření v srdcích lidí v Mosulu.

Hlavním problémem v Iráku je politické vakuum, neschopnost politiků zvolit prezidenta. Příčina tkví především v roztržitosti politických a náboženských skupin, které nechtějí spolupracovat.

kath.net

Noví členové papežských akademií, včetně nositele Nobelovy ceny za medicínu

Papež František dnes jmenoval dva nové členy Papežské akademie věd, jimiž se stávají profesori Stanley Ben Prusiner a Zeresenay Alemseged. Novou členskou Papežské akademie sociálních věd bude po dnešní papežské nominaci argentinská profesorka Emilce Cudaová.

Prof. Stanley Ben Prusiner je ředitelem Institutu pro neurodegenerativní onemocnění při Kalifornské univerzitě v San Franciscu. Narodil se 28.5.1942 v Des Moines (USA) a lékařství vystudoval na Pennsylvánské univerzitě. Mezi mnoha dalšími oceněními získal roku 1995 Wolfovu cenu za medicínu a o dva roky později Nobelovu cenu. Je autorem četných vědeckých publikací.

Prof. Zeresenay Alemseged působí na Ústavu biologie organismů a anatomie při Chicagské univerzitě. Pochází z eti-

opského Axumu, kde se narodil 4.6.1969. Doktorát z paleontologie získal na pařížské univerzitě Pierra a Marie Curieových roku 1998. Mimo jiné řídil Antropologický ústav Kalifornské akademie věd. Je členem Americké akademie umění a věd a autorem četných publikací.

Členkou Papežské akademie sociálních věd se stává sekretářka Papežské komise pro Latinskou Ameriku Emilce Cudaová, která získala doktorát z teologie na buenosaireské Argentinské katolické univerzitě a vystudovala politologii na chicagské Northwestern University. Šestapadesátiletá Emilce Cudaová vyučuje sociální nauku církve na Papežské katolické univerzitě v Argentině a na St. Thomas University v USA.

Vatican News

SLOVO KNĚZE

V roce 2000 během svatořečení sestry Faustyny ustanovil Svatý Otec Jan Pavel II. Svátek Božího milosrdenství pro celou církev a tak se mnozí připravují od Velkého Pátku modlitbou nověny k Božímu milosrdenství, aby o 2. neděli velikonoční mohli načerpat co nejvíce duchovních darů. Dalo by se říct, že letos nám Bůh opravdu připomíná své milosrdenství, když při pohledu do kalendáře zjistíme, že předcházející den si my Češi, ale i Poláci a Maďaři připomínáme sv. Vojtěcha, pak přichází na řadu sv. Jiří a zároveň si tento den můžeme připomenout křest sv. Augustina a den poté ještě sv. Marka.

Tito výše zmínění nám nejen ukazují kolika různými cestami k nám může pronikat Boží milosrdenství a co všechno může v našich životech změnit, jestliže se mu otevřeme. A nejen to, může si nás i vybrat k tomu, abychom byli jeho nástroji. A nezáleží ani na postavení ve společnosti a ani na věku. Záleží jen na tom, zda k tomu svolíme a zda vytrváme.

Někomu z nás může dodat odvahy, která tak často chybí k tomu, abychom se ke Kristu přiznali. Příkladem může být právě sv. Jiří. Jiný může obdržet dar výřečnosti, jako měl sv. Augustin, zvaný „doctor gratie“ a jistě i sv. Marek, autor jednoho ze čtyř evangelií. Misijním zápletem byl jistě nadán nejen Vojtěch, ale též i Marek, který jako první přinesl radostnou zvěst do Afriky a stal se prvním patriarchou v Alexandrii.

Pravda, někdo by mohl namítnout, že tři z nich skončili mučednickou smrtí. Ale i to je přece projevem Božího milosrdenství, zemřít v tu chvíli, která je právě ta pravá pro vstup do Božího království. Ten, kdo se Božímu milosrdenství otevře a dovolí, aby v něm působil se přece smrti bát nemusí, neboť ta se mu stane možností užívat krásy toho, co nazýváme věčností v Boží blízkosti.

Evermod Jan Sládek

P. Mgr. Evermod Jan Sládek, OPraem. farář farností Lomnice nad Popelkou, Libštát a Nová Ves nad Popelkou

JEŽÍŠ VZAL CHLĚB A DAL JIM, STEJNĚ I RYBU

I. května 2022 – 3. neděle velikonoční – Jan 21,1–19

Augustin

Kdyby to učedníci udělali po Ježíšově smrti a před jeho vzkříšením, mysleli bychom si, že to udělali ze zoufalství, které se zmocnilo jejich ducha. Ale teď, když se vrátil živý z hrobu, viděli jeho rány, dýchl na ně a přijali Ducha svatého, stali se rázem tím, čím byli, rybáři, ale ne lidmi, nýbrž rybami. Je tedy třeba odpovědět, že zachování integrity apoštolátu jim nezakazuje, aby si zajistili nezbytnou obživu svým legitimním zaměstnáním, pokud nemají z čeho jiného žít. Jestliže totiž svatý Pavel nevykonával moc, kterou nepochybně měl u ostatních hlasatelů evangelia, ale vykonával službu na vlastní náklady, aby pohané, kteří vůbec neznali Kristovo jméno, nebyli jeho učením pohoršeni jako prodejními – a přestože měl jiné vzdělání, vyučil řemeslu, které předtím neznal, aby se učitel mohl živit prací svých rukou, aniž by zatěžoval posluchače – oč více měl blahoslavený Petr, který už byl rybářem, dělat to, co už uměl, když v té době nenašel nic jiného, čím by se mohl živit?

V mystickém smyslu svěřil Augustin církvi prostřednictvím těchto rybářských výprav tajemství, jaké to bude při konečném vzkříšení mrtvých. O tom svědčí i to, že před něj je vložen jakýsi závěr knihy, který je zároveň jakýmsi úvodem k následujícímu vyprávění.

Břeh je zároveň okrajem moře, a proto označuje konec světa. Neboť jako Pán na tomto místě podal obraz církve, jaká bude, tak při prvním rybolovu podal obraz církve, jaká je nyní. Ježíš pak nestál na břehu, ale nastoupil do loďky, která patřila Šimonovi, a požádal ho, aby se trochu vzdálil od břehu. Při prvním lovu neházejí síť jen napravo, aby neznamenal jen dobré, ani jen nalevo, aby neznamenal jen špatné, ale libovolně: říká, abyste spustili síť k lovu (Lk 5,4). Tím máme chápat dobro smíšené se zlem. Zde však říká:

Duccio di Buoninsegna: Zjevení na Tiberiánském jezeře (1308–1311)

„Spusťte síť z pravé strany lodi“, čímž označuje pouze ty dobré, kteří stáli na pravé straně. To první učinil na začátku svého kázání, to druhé po svém vzkříšení. Tak ukázal, že první chytání ryb znamená dobré i špatné, kteří jsou nyní v Církvi, a druhé pouze dobré, kteří v ní budou na věčnosti, až se na konci tohoto světa skuteční vzkříšení mrtvých. A ti, kteří patří ke vzkříšení života, to znamená k pravici, a jsou chyceni do sítí křesťanského jména, se objeví na břehu, to znamená na konci světa, až budou vzkříšeni z mrtvých. Proto se jim nepodařilo vytáhnout síť a nasypat ulovené ryby do člunu, jak se to stalo při prvním rybolovu. Církev má totiž ty, kdo stojí na pravé straně, po skončení tohoto života skryté v klidném spánku jakoby v hlubině, dokud síť nedosáhne břehu. A co v prvním rybolovu znamenalo dvě loď, v tomto znamená asi dvě stě loktů (jako by sto a sto), to znamená dva druhy vyvolených, obřezané a neobřezané.

Když šel Pán na smrt, bál se a zapřel ho. Když však Pán vstal z mrtvých, vložil mu do srdce lásku a zahnal strach.

Když Petr zapíral, bál se smrti, ale když Pán vstal z mrtvých, čeho by se bál, když zničil smrt? Proto mu odpověděl: Ano, Pane, ty víš, že tě miluji. Pro vyznání své lásky mu Pán svěřil své ovce, a proto mu Ježíš řekl: Pas mé ovečky, jako by Petr nemohl dokázat svou lásku ke Kristu jinak než tím, že bude věrným pastýřem pod vedením Nejvyššího pastýře.

Správně se ptá Petra: „Miluješ mě?“ a on odpovídá „miluji tě“ a říká „pas mé ovečky“ (což také ukazuje, že milovat a být milován je totéž, neboť ani Pán nakonec neříká „miluješ mě“, ale „miluješ mě“). Poté se ho zeptá potřetí: Šimone, synu Janův, miluješ mě? Potřetí se Pán ptá, zda ho Petr miluje. Místo trojího zapírání je tu trojí vyznání, aby jazyk neprokázal více služby strachu než lásky a aby se nezдалo, že více slov vyzařuje blížící se smrt než přítomný život.

Zarmoutil se tedy, protože se ho mnohokrát ptal ten, který sám také věděl, na co se ptá, a dal mu, co slyšel. Odpověděl tedy pravdivě a z hloubi jeho srdce zazněl hlas lásky: „Dobře víš, že tě miluji.

Jan Zlatoušty

Říká „opět“, protože s nimi nechodil neustále jako dříve. Říká také „zjevil se“, protože by ho neviděli, kdyby se nesnížil. Měl totiž neporušitelné tělo. Zmiňuje se také o místě, čímž ukazuje, že je Pán do značné míry zbavil strachu, když už konečně nebyli zavřeni v domě, ale vyšli daleko od něj. Odešli do Galileje, aby se vyhnuli nebezpečí ze strany Židů.

Když se učedníci zmítali, Ježíš stál vedle nich; proto následuje. Když už byl den, Ježíš stál na břehu, ale učedníci nevěděli, že je to Ježíš. Nezjevil se jim hned, ale chtěl k nim také promluvit. Nejprve k nim promluvil lidsky: a Ježíš se jich zeptal: Děti, máte něco k jídlu? Mluví, jako by si od nich chtěl něco

koupit. A aby ho poznali a byli naplněni bázní, učinil před nimi zázrak: řekl jim: Spustte síť z pravé strany lodi a najdete. Pak se stalo mnoho věcí. První z nich je, že se chytilo mnoho ryb: spustili síť a kvůli velkému množství ryb ji už nemohli vytáhnout. Když poznali Krista, ukázali Petr a Jan svůj charakter. Jan byl prozíravější, a tak poznal Krista jako první: učedník, kterého Ježíš miloval, řekl Petrovi: To je Pán.

Především milosrdenství shůry nám získává péči o naše bližní. Pán opustil ostatní a říká to Petrovi. Petr vynikal mezi apoštoly jako mluvčí učedníků a hlava kolegia. Proto také vymazal zapírání a světil mu vedení bratří. Neobviňuje ho ze zapírání, ale říká: „Miluješ-li mě,

spravuj bratry a i nyní prokazuj vroucí lásku, kterou jsi projevoval ve všem. A když jsi řekl, že za mě položíš svůj život, polož ho za mé ovce.“

Když se ho potom zeptal potřetí, zneklidněl; proto šel Petr za ním, zarmoucený, že se ho zeptal potřetí: Miluješ mě? Báł se, že ho zase pokárají, že si snad myslí, že miluje, i když nemiluje, jak mu to už předtím vytýkali, že si myslí příliš mnoho o své odvaze. A tak utíká k samotnému Kristu, proto ho následuje a říká mu: Pane, ty znáš všechno, nevýslovná tajemství srdce, přítomnost i budoucnost.

přeloženo, zpracováno a redakčně upraveno podle www.catena aurea.sk

SILNÁ NADĚJE SVATÉHO AUGUSTINA

Kristus umřel za všechny. Žít pro Něho znamená nechat se vtáhnout do jeho bytí pro druhé.

Pro Augustina to znamenalo naprosto nový život. Kdysi svůj každodenní život popsal takto: Napomínat nedisciplinované, utěšovat ustrašené, podporovat slabé, potírat odpůrce, střežit se před zlomyslnými, poučovat nevědomé, pobízet zapomnětlivé, brzdit svárivé, mírnit ambiciózní, dodávat odvahu malověrným, smířovat zneprátené, pomáhat potřebným, osvobodovat utiskované, ukazovat přízeň dobrým, snášet špatné a milovat všechny? Evangelium mne děsí – tato spásitelná bázeň nám brání žít pro nás samotné a nutí nás předávat naši společnou naději. Právě to bylo vlastním úmyslem Augustinovým: předávat naději ve svízelné situaci římského impéria, která postihovala, a dokonce zničila i římskou Afriku, a nakonec i život samotného Augustina. Naděje, která mu plynula z víry, jej v úplném protikladu k jeho introvertní povaze učinila schopným rozhodně a všemi silami se podílet na budování města. V téže kapitole *Vyznání*, kde jsme sledovali rozhodující motiv jeho nasazení pro všechny, praví: Kristus se za nás přimlouvá, jinak bychom zoufali. Mnohé a tíživé jsou slabosti, ale hojnější je Tvůh

Nicolo di Pietro: Sv. Augustin a sv. Alypius navštěvují Ponticianu (cca 1413)

lék. Mohli bychom si myslet, že tvé Slovo bylo od člověka daleko a zoufat si, kdyby se toto Slovo nestalo tělem a nepřebývalo mezi námi? V síle naděje se Augustin nasadil pro prosté lidi a jejich město, zřekl se své duchovní ušlechtilosti, kázal a pro-

stě pracoval pro obyčejný lid. – z encykliky *Spe Salvi* (2007)

*Papež Benedikt XVI.
The Catholic Thing
Přeložil P. Milan Glaser SJ*

CO MAJÍ BISKUPOVÉ UČIT?

Co má katolický biskup učit? Stručnou odpověď poskytuje Přísaha věrnosti při převzetí úřadu, který má být vykonáván jménem církve:

„Při plnění úkolu, který mi byl svěřen jménem církve, se budu pevně držet pokladu víry v jeho plnosti; budu ho věrně předávat a vysvětlovat a budu se vyhýbat jakémukoli učení, které by mu odporovalo.“

Jaké vlastnosti jsou vyžadovány od člověka, o kterém se uvažuje jako o kandidátovi na biskupský úřad? Kánon 378, § 1, 1° odpovídá takto: „Aby vynikal pevnou vírou, dobrými mravy, zbožností, horlivostí o duše, moudrostí, obezřetností a lidskými ctnostmi, aby měl ostatní vloh, které ho činí vhodným k zastávání úřadu, o němž se jedná.“

Jaké vlastnosti církev hledá u člověka, který má být povýšen do kardinálského kolegia? Kánon 351, § 1 říká: „Za kardinály jmenuje svobodně papež muže alespoň s kněžským svěcením, vynikající naukou, mravy, zbožností a moudrostí v jednání.“

Kardinál Jean-Claude Hollerich, lucemburský arcibiskup, nedávno v jednom rozhovoru řekl: „Postoj církve, že homosexuální vztahy jsou hříšné, je chybný. Domnívám se, že sociologický a vědecký základ tohoto učení již není správný. Je čas na zásadní revizi církevního učení a způsob, jakým papež František hovoří o homosexualitě, by mohl vést ke změně doktríny.“

Učení církve o nemorálnosti sodomie, která hříšným skutkem vede ke vzniku homosexuálního vztahu mezi dvěma muži nebo dvěma ženami, označil kardinál nejprve za „postoj“ a poté za „nauku“ nebo „doktrínu“. Ať už ji považuje za cokoli, hodnotí ji jako „špatnou“, protože se zřejmě nezakládá na Písmu, tradici nebo přirozeném zákoně, ale na „sociologických a vědeckých základech“, které „již nejsou správné“. Proto vyzývá k „zásadní revizi církevního učení“.

Takové výroky prozrazují myšlení člověka, který odmítl svou povinnost biskupa a kardinála, ba dokonce i pokřtěného následovníka Ježíše Krista v kato-

Francesco Brunery: Nudná konference (cca 1900)

lické církvi, „pevně se držet pokladu víry v jeho plnosti“. Veřejně odmítl to, co je povinen zachovávat a hájit. Neměnné a nezměnitelné učení církve o nemorálnosti homosexuálních styků, o němž jasně učí Písmo svaté, tradice i přirozený zákon, označil s politováním za špatné.

Pokud je skutečně přesvědčen, že toto učení je „špatné“, pak by měl udělat jednu ze dvou věcí (modlím se, aby udělal tu první): Pokud chce zůstat věrný Kristu a jeho církvi, musí činit pokání a odvolat svůj závažný omyl a veřejně přijmout učení církve; nebo 2) pokud se mylně rozhodl, že on má pravdu a církev se mylí, pak by měl učinit jediný možný morálně a intelektuálně poctivý krok a odstoupit ze svých autoritativních pozic v církvi, protože již není ochoten plnit svou povinnost vyhýbat se „učení, které je v rozporu s [pokladem víry]“, kterou na sebe dobrovolně vzal, ale kterou nyní zcela odmítá plnit.

Zůstat kardinálem a arcibiskupem v Lucemburku a přitom odmítat plnit svou povinnost učit katolickou pravdu

by bylo protiprávním jednáním nejvyššího řádu. Bylo by to oportunistické využití moci v církvi k pokusu o zničení církevního učení, což by způsobilo velkou škodu spáse duší. Takové troufalé podvracení všem na očích je vrcholem klerikalismu, který počítá s tím, že mu bude nasloucháno, a ne že mu bude odporováno, protože tak se to od katolických věřících běžně očekává, když mluví kardinál arcibiskup.

Skandální odmítnutí církevního učení o těžké nemorálnosti homosexuálních skutků kardinálem Hollerichem nevyhnutelně utvrdí lidi v hříchu, protože vyvolá falešný dojem, že by církev mohla být na pokraji změny svého učení a konečně si uvědomit – stejně jako kardinál Hollerich – že toto učení, nikoli sodomie, je špatné. Sodomie by již nebyla smrtelným hříchem, těžkým zneužitím sexuality, které uráží Boha a svádí ostatní ke hříchu. Naopak, sodomie by nyní byla uznávána jako součást Božího plánu pro lidstvo.

Kardinál Hollerich je generálním re-

látorem synody o synodalitě chystané na rok 2023, která je nyní v počáteční přípravné a konzultační fázi. Využije této klíčové role k tomu, aby synodě vnutil svou výzvu k „zásadní revizi církevního učení“ o homosexuálních skutcích?

Kardinál Hollerich také uvádí lidi v omyl tvrzením, že katolické učení o morálce je proměnlivé, protože jeho pravda není založena na Bohem inspirovaném Písmu, tradici nebo přirozeném zákoně, ale závisí na neustále se měnících poznacích „sociologie a vědy“. Posláním církve, které apoštolům světil sám náš Pán, je věrně předávat odkaz víry. Pravdy obsažené v pokladu víry nemohou být nikdy popřeny žádným zjištěním lidské vědy. Rozum a zjevení, učí Církev,

působí ve vzájemném souladu, nikoliv v protikladu.

Kardinál Hollerich se tedy bohužel zpronevěřil závazkům, které na sebe svobodně vzal přijetím biskupského svěcení, když mu bylo svěřeno, že bude autoritativním „učitelem církevního učení“ (kán. 378, § 1). Nyní vyzývá k „zásadní revizi církevního učení“. To je věčná snaha heretiků od Aria až po modernisty. Je to marnivá domyšlivost, zahrnující tragické přijetí lži zaslíbené v prvním pokušení: „a budete jako Bůh“ (Genesis 3,5).

Pouze Bůh stanoví a dává člověku poznat, co je pravdivé a co falešné, včetně otázek sexuální morálky. Naše věrnost Kristu vyžaduje, abychom odmítli jakoukoli představu, že můžeme nebo

máme přepisovat katolickou nauku ve snaze o „nové revidované učení“, které je ve skutečnosti starým omylem. Musíme se za kardinála Hollericha modlit – kéž odmítne svůj omyl a s láskou a přesvědčením hlásá Kristovu pravdu.

*P. Gerald E. Murray
The Catholic Thing
Přeložil Pavel Štíčka*

*P. Gerald E. Murray, J.C.D.
církevní právník a kněz newyorské diecéze*

VE ŠKOLE SVATÝCH

Začátkem roku zařadilo UNESCO mezi šedesát osobností, které oslaví kulaté výročí v letech 2022–2023, i svatou Terezii z Lisieux.

Rektor svatyně v Lisieux přiznal, že UNESCO oceňuje především literární odkaz světice, která k nám přichází s poselstvím míru a lásky.

Kdybych Terezii z Lisieux neznala a v *Dějínách duše* nenašla pramen duchovní hloubky a moudrosti, mohla bych se z článku jednoduše radovat. Jenomže nemohu a nemohu se spokojit s „literárním odkazem a poselstvím lásky“, protože vím, že onou Tereziinou láskou, pro kterou se vydala až k smrti, nebyla emoce ani slovo s dnes poněkud zprofanovaným obsahem, ale byl jí Bůh sám. O Něm však v článku nebyla ani zmínka...

Když jsem krátce po křtu zjistila, že o křesťanství vlastně nevím téměř nic, rozhodla jsem se tuto skutečnost změnit studiem. Byl to veliký risk, ale Pán mě v mém snažení nenechal samotnou, a díky tomu se doba studií stala zároveň počátkem cesty k Němu, a také dobou prvního setkání s těmi, které dnes (snad mi mou drzost odpustí) nemohu nazývat jinak než svými nebeskými přáteli.

Jako první přišli samozřejmě ti, kteří

prožili zkušenost konverze. Pro člověka, který měl za sebou více než třicet let života bez Boha, byli přímo ztělesněním naděje. Svatý Pavel, Augustin, František, Ignác z Loyoly... Ten v době, kdy byl po těžkém zranění upoután na lůžko s životopisy svatých, se začal ptát, jak se po jejich vzoru Bohu co nejvíce zalíbit a co nejlépe mu sloužit. Prosté a geniální, protože člověk potřebuje vzory k následování, a to nejen v době Ignácově. Snad každý věřící se mnou bude souhlasit, že snaha kráčet ve stopách světců, být nedokonalá a plná chyb, je sázkou na jistotu. Nemohu se zmýlit, je-li mým vzorem někdo, o kom církev věří, že si svým životem vysloužil věčnou odměnu v nebi. A co víc, není jen vzorem, ale jak věřím, je i mým přímluvcem, zastáncem a skutečným přítelem, stejně jako já je součástí jedné církve. On na straně vítězné, já stále na té trpící a bojující, ale v jednotě a v Bohu, který je vším.

Svatý Ignác poté, co se daroval svému Pánu, se stal nástrojem velkolepého Božího díla. Jeho duchovní cvičení není

člověkem vytvořený návod na šťastný život, ale skutečné Boží dílo, ve kterém žije a působí jeho Duch, který, když mu otevřeme svou duši, nás formuje, laskavě hladí, ale i tiskne a vede – až ke svobodnému *fiat*.

Před osmi lety jsem třicetidenní ignaciánské exercicie absolvovala. Od té doby mohu svůj život směle rozdělit na dobu před nimi a po nich. Jak sám světec přislíbil, není možné, aby člověk, který do nich velkodušně vstoupí, odešel neobdarován. Sám Bůh v nich v lidské duši probouzí živou touhu po sjednocení a odezdání. Setkala jsem se s Bohem jako se svým Stvořitelem, nazírala velikost Jeho lásky v nádherném díle stvořeného světa, sestoupila k hloubce hříchu celého lidstva i svého vlastního, vše v perspektivě nekonečného Božího milosrdenství. Od chvíle, kdy se mi při rozjímání o Kristově kříži dostalo vhledu na můj osobní podíl na Spasitelově bolesti, jsem si nepřála nic jiného, než prosit za odpuštění a svým životem se k Jeho kříži připojit. Zamilovala jsem si svého Pána a Boha,

Albrecht Dürer: Landauerův oltář (1511)

skutečně a naplno. Opakovaně jsem mu v duchu *suscipe Domine* odevzdávala svůj život a prosila Ho, aby mi dovolil kráčet za Ním. Na každém kroku, v každé těžkosti, jsem se učila důvěře a odevzdání, a v Kristu, ukřižovaném Beránku, nalezla obraz a program následování.

Duchovní cvičení nepromění člověka jen tak, promění ale jeho vztah k Bohu a s ním i ke světu a k bližním ve smyslu odevzdání a skutečné lásky. Kristus se stává tím, ke komu spěchám, na koho se těším, po kom toužím, tím, kdo na mě čeká. A můj vztah k bližním skrze Něj dostává jiný, zralejší a svobodnější rozměr: miluji je skrze Něj, skrze Něj je respektuji a skrze Něj odpouštím. Jsem-li v Bohu, je těžší mě zranit. Hřích se stává odpudivým, jeho původce nepřitelem na život a na smrt. Svatost je cílem, vzdáleným, končícím až na věčnosti, ale cílem nás všech. Nechceme přece nic menšího, než ve svatosti růst a podobat se svému

Tvůrci.

Nedávno jsem v jednom křesťanském periodiku objevila návod, jak v duchu ignaciánských cvičení a s pomocí imaginativní modlitby rozjímat o našich jinak smýšlejících bratřích. Návod doporučoval představovat si, co s námi jednání našich bližních dělá, jaké emoce probouzí a jak jim dát průchod s cílem dosáhnout co nejlepšího pocitu. To ale není nic jiného, než degradace Božího díla na jednu z mnoha psychologických metod. Svätý Ignác nerozjímal o čemkoliv, ale o Kristu! Jeho duchovní cvičení měla strukturu a řád, pevně ukotvený v Písmu svätém a nauce církve, a vedla k jedinému: odevzdání života Bohu. Je to jeden z pokladů církve, i když se jej dnes některé moderní proudy snaží pošlapat. Je to škoda a je to i nebezpečné, neboť imaginativní modlitba je bez vedení a rozlišování prostor, do kterého se snadno vplete lidská fantazie a velmi rád nastěhuje Boží nepřítel.

Otázkou ale je, zda moderní psychologické pojetí s existencí Božího nepřítel vřbec počítá...

Krátce po ukončení exercicií jsem dostala *Dějiny duše*. Až tehdy, svätým Ignácem připravená, jsem byla schopná pochopit hloubku sväté Terezie. Myslím, že zdaleka nejsem jediná, kdo její spiritualitu ve své vlastní duchovní nezralosti považoval za dětinskou a přeslazenou. Dokonce ani ten literární odkaz bych nebyla schopna ocenit, a popravdě příliš nevěřím, že úředníci UNESCO jsou. Ke sväté Terezi je třeba dozrát; přes vlastní pády a kříže, přes lopotné úsilí zbavit se svých hříchů. Pak je možné uvidět ji ne jako naivní slečnu s kyticí růží, ale jako do Boha zamilovanou a Jemu oddanou zralou ženu, která svou lásku osvědčila nejen v okamžicích dětské radosti, ale hlavně v nepředstavitelném utrpení smrtelné nemoci a duchovní temnoty. Odevzdat se Bohu neznamena nic jiného než odevzdat život. Tereziino obětování se milosrdné lásce nebylo hrou; její umírání na tuberkulózu bylo skutečné a bez vymožeností současné medicíny děsivě bolestivé a nedůstojné. „Jak ráda bych trpěla ušlechtilé“ říkala, „ale obávám se, že právě toho nejsem schopná“. Tíha, úzkost, bolest a samota sem tam vytryskne z posledních slov, které sestry zaznamenaly, ale nikde nenalezneme výčitku, odpor či zoufalství. Tereziina láska vytrvala do posledního dechu a jak věříme, na věčnosti se rozvila do kytice těch nejkrásnějších květů. Ne ledajaká, ale láska k Bohu učinila Terezi svätou, a k takové lásce jsme povoláni i my.

To jsou svätí. Všichni, od apoštolů až ke světcům dneška, jsou našimi učiteli a průvodci na cestě této lásky, která naplňuje naše životy. Víra v Krista není složitá, ale očekává důvěru a odevzdání. On Sám je středem a evangelium je cesta k Němu. Svätí byli a jsou důkazem, že podle něj lze žít a dojít k cíli. A po nás, kteří jsme dostali dar víry, se nechce nic jiného, než abychom se vydali v jejich stopách. S jejich pomocí, přímluvou a v lásce Toho, který nás očekává.

Jolana Jaczenková
absolventka Teologické fakulty JČU

KVIETISMUS VERSUS AKTIVISMUS

Lze obojí produktivně zkombinovat?

Evagrius Pontikos nabádá k pěstování apatheie, stavu hlubokého duševního klidu. Je těžké ho dosáhnout, a pokud je ho dosaženo, je třeba ho neustále chránit.

Proč tedy sleduji aktuální politické a jiné události? Proč se vystavuji situacím, které narušují můj duševní klid?

Říkám si, že mám dělat obojí: žít jako mnich a zároveň sledovat svět. Zkušenost však naznačuje, ne-li přesvědčivě ukazuje, že tento ideál je nedosažitelný. Ideál, kterého nemohu dosáhnout, pro mě nemůže být ideálem. Jeden můj vážený konzervativní přítel mi řekl, že se nedívá na konzervativní televizní pořady, protože ho rozčilují. Vysvětlil jsem mu tedy svůj ideál: zůstat informovaný, a přitom si zachovat duševní rovnováhu. Ale upřímně řečeno, je to velmi obtížné a často se mi to nedaří. Zdá se mi zcela na místě rozčilovat se nad nehoráznostmi levice.

Pokud nedokážu produktivně skloubit klid a aktivismus, co mám dělat? Plný aktivismus a sekularismus, který je pro to předpokladem, by pro mě byl psychologicky nemožný. Nechat se zcela pohltit všednodenností je pro člověka mého typu hrozná představa. Kromě toho je tento svět mizející veličinou a prostě si nezaslouží plnou míru našeho zájmu. Buď to vidíte, nebo ne. Pokud ne, pak tyto úvahy nejsou pro vás.

Zbývá tedy kvietismus, uchýlit se do vnitřní citadely, pěstovat vnitřní zahradu, vyhýbat se mediálnímu nánosu, planým řečem a prázdnému společenskému životu, oddávat se duchovním cvičením, jejichž základem je rozhodné NE! propouštění svého já do smyslově–sociální diaspory světa. Pouštíme se do hledání konečné pravdy o nejvyšších věcech s vědomím, že jedině toto hledání může dát lidskému životu smysl, který – jak intuitivně cítíme –, musí mít. Přestáváme žít pro budoucnost, která nemůže být naší vlastní budoucností a je v každém případě chimérická. Smíříme se s tím, že naše pozemské působení je buď předehrou, nebo zbytečností.

Evagrius Pontický. Foto: patrickcomerford.com

Proti absolutnímu kvietismu hovoří skutečnost, že nás naši političtí nepřátelé, totalitáři, nenechají na pokoji. Představují existenční hrozbu, hrozbu pro náš fyzický i duchovní život a jeho pokračování. Potřebujeme klidný prostor, v němž můžeme žít život modlitby, meditace, filozofického zkoumání a správného jednání. A tak musíme bojovat, abychom si tento prostor zajistili.

Co tedy dělat? Snad toto: nechat převládnout klid, a přitom sledovat pomíjivou scénu.

Chybí vám Boethiova volba: ignorovat politiku a plně se věnovat duchovnímu hledání. Stáhnout se a přijmout jakékoli pronásledování a uvěznění, které by vás mohlo postihnout. Nenapsal snad Boethius *Consolatio Philosophiae* ve vězení? Koneckonců, sami pravidelně poukazujete na marnost, pomíjivost a konečnou bezvýznamnost tohoto světa stínů. Pokud je Předmět duchovního hledání skutečný, pak jsou tyto stíny ve srovnání s ním ničím nebo téměř ničím.

Proč sledovat a aktivizovat se a rozčilovat nad něčím, co je téměř ničím?

Inu, pro začátek, já nejsem žádný Boethius. Nás, menší světla a slabší duchy, by pronásledování mohlo snadno zlomit. Zlomená duše se nemůže podílet na posilování ostatních duší. A kromě toho tato pomíjivá scéna, ač ontologicky druhotná, není, přísně vzato, zase tak bezvýznamná. Kdyby byla ničím, Bůh by stvořil nicotu. A proč by se Bůh vtěloval, kdyby svět a spolu s ním i my nestál za záchranu?

William F. Vallicella
williamfvallicella.substack.com
Přeložil Pavel Štíčka

William F. Vallicella
filosof

TERMINÁLNÍ DLUH ČLOVĚKA JAKO DŮVOD K BOŽÍ SPÁSE

„Vždyť nikdo sám sebe nevykoupí, není s to zaplatit Bohu své výkupné. Cena života je příliš veliká, nikdy nebude stačit, aby člověk žil navěky a neviděl zkázu.“ (Žl 49, 8–10)

Tento citát z Písma ve mně silně zarezo-
noval při modlitbě breviáře poté, co Rus-
ko rozpoutalo válku proti Ukrajině. Obo-
jí – žalm i válka – mě totiž vyvádí z iluzí.
Možná vyvede i vás – nabízím vám hned
několik vrstev vystřízlivění:

Belle Époque 2

Rozkvět Evropy na přelomu 19. a 20. sto-
letí byl po hrůzách I. světové války zpětně
označen jako krásné časy. Už nyní zřetel-
ně cítíme, že tato zkušenost se nám začíná
bolestně opakovat. I kdyby se nová válka
– a kéž by u toho tak zůstalo!!! – vojensky
odehrála jen na Ukrajině, je nepochybné,
že má silný dominový efekt do glo-
balizovaného světa, ekonomikou počínaje,
dále migrací, dostupností surovin a potra-
vin, ... tato zkáza se dotýká nebo dotkne
celého lidstva (narozdíl od ubohé Sýrie,
Jemenu a dalších míst, kde se „podařilo“
problém jaksi lokálně „zapouzdřit“ – o to
hůř). A proto už nyní rádi vzpomínáme
na období 1989–2020 (bez lockdownů
a uprchlíků) jako na jakousi Belle Époque
2, krásné časy bezpečí, pohodlí – a iluzí.

Babylon 2

Zpětně vzato, vlastně je trochu dobře,
že předehrou ruské agrese byla kauza
Covid-19 (bez ohledu na to, nakolik je
nemocí těla a nakolik politickou lží a fac-
kou základním lidským právům a svo-
bodám). Covid-19 nám totiž dal zažít
velmi rychlé a nepříjemné překvapení,
vedl nás do souřadnic, které bychom
před jeho propuknutím považovali za
absurdní a nemyslitelné – a přesto se sta-
ly zcela reálnými. Když nic jiného, víme
nyní, co je nouzový stav, že je možný ži-
vot i s velmi obtěžujícími omezeními a že
se věci mohou dít hodně jinak, než by-
chom si připustili, a nejsme tak snadno
překvapitelní dopady probíhající války.
Pád z lidstvem dosažených výšin se tak
neodehrál rovnýma nohama do války,

Matthias Grünewald: Insenheimský oltář (1512–1516)

ale s dílčím poklesem způsobeným Co-
videm-19. Stěží to lze nyní správně vy-
hodnotit, protože náš pohyb dolů zatím
neskončil – spíš naznačují jakési tušení
rozdílu mezi „pádem s natlučením si“
a „pádem se zabitím se“, drolením a utr-
žením. Spíš než činit předčasné závěry je
tu ale důvod zpytovat svědomí, nakolik
jsme k našemu civilizačnímu růstu při-
zvali Boha a nakolik jsme si stavěli bez
něj druhý Babylon. Upřímně, na tom
druhém nejspíš něco bude.

Větší vyspělost – větší odpovědnost

Zkušenost Covidu-19 a probíhající
ruské válečné agrese nás tedy vyvádí
z troufalosti, že naše generace je oproti
předchozím celkově vyspělejší a že útra-
py a barbarství všech minulých epoch
(a nejčerstvěji 20. století) „do 21. století
nepatří“ nebo „se nám to v 21. století
už nemůže stát“. Každý myslím nějakou
takovou deklaraci postřehl. Zjišťujeme,
že to musíme chápat jen jako novoroč-
ní předsevzetí roku 2000, které na jednu
stranu je správné, chvályhodné a má nás
trvale motivovat a na druhou stranu re-

alisticky viděno bude porušováno. Dá se
upřesnit, že naše generace je vyspělejší
zájměna technologicky, možná sociálně,
kulturně či jinak – ale nikoli morálně.
Morální vyspělost vidím jako čistě osob-
ní veličinu, zakotvenou ve svědomí jed-
notlivce a jeho svobodě volby mezi dob-
rem a zlem, která stojí a padá s respektem
k Božímu zákonu, chcete-li s bázní Boží
– a toto se v dějinách nemění. Nemůžeme
tedy říct, že jsme celkově morálně
lepší nebo horší než naši předkové.

Co ale říct můžeme a máme, protože
je to důležité, že technologická (případně
jiná) vyspělost člověka zesiluje dopady
jeho vyspělosti mravní. S dnešními tech-
nologickými vymoženostmi jsme při stejné
morální volbě schopni vykonat mnohem
více dobrého a stejně tak napáchat mno-
hem více zlého, než byli schopni naši
předkové. Máme tedy mnohem větší od-
povědnost než oni, oni měli hořící klacek
a nůž, my máme elektrárnu a atomovou
bombu. Možná se hodí fyzikální metafo-
ra – při stejné úhlové rychlosti (morálka)
dosahujeme se zvětšujícím se poloměrem
(technologická vyspělost) větší obvodové
rychlosti (efekty morálních rozhodnutí).

Únik ze sinusoidy a návrat do ní

Když už u té fyziky jsme, naši pozemskou existenci v ideálním případě vystihuje sinusoida – cyklus vzestupů a pádů opakující se v čase: lidský život a prolínání generací, biologický cyklus lesa, ekonomický cyklus projektu, ... vše má fázi budování, optima, opotřebením a rozpadu. Ale to jen parafrázuji knihu Kazatel. Protože jsme slov této knihy nedbali, lidstvo (konkrétněji západní společnost) ulpělo v nikoli nevýznamném omylu tím, že si vytvořilo koncept „trvale udržitelného rozvoje“. Tento pojem je dle mého soudu protimluvem, protože buď se mohou věci dít „trvale udržitelně“, tedy s vývojem respektujícím fázi rozvoje i degradace, nebo může docházet k „rozvoji“ (růstu), ale to je přirozeně omezeno v čase (fáze poklesu se nemilosrdně dostaví). Samotný rozvoj není trvale udržitelný, nelze žít navěky a nevidět zkázu.

Jaké je řešení? Na umělou doktrínu „trvale udržitelného rozvoje“ přichází záplata téže člověčí proveniencie – konkurenční doktrína „dekarbonizace (*green deal*)“, tedy jakési „trvale udržitelné redukce“. Lidstvo tak kopíruje přirozenou sinusoidu bytí svou verzí sinusoidy, která je ovšem hodně hranatá, digitální, nespojitá. Na mysl se mi dere provokativní otázka: Kam až bychom s našimi umělými koncepty vzdálenými od přirozeného zákona zašli, kdybychom nebyli nuceni se vrátit k řešení zcela přízemních starostí se zdravím (Covid-19) a bezpečím (válka)?

Přízemní problém jako cesta ke znovuobjevení přirozeného zákona a lidskosti

Covid-19 ani válku rozhodně chválit nebudeme, ale když už je tu máme, položme si ještě jednu provokativní otázku: Jakou jsme měli reálnou možnost vykonat opravdový dobrý skutek a projevit ryzí mezilidskou solidaritu v předcovidovém čase, ve stále individualističtější zpožděné společnosti? Větší než dnes ta možnost jistě nebyla, že? Sem tam povodně... Přímý styk s lidskou bolestí je dotykem se zemí, s přirozeností, slezením z obláčku lhostejnosti. Je to příležitost. A jsme na sebe hrdí, pokud ji využíváme.

Stav nouze s sebou nese ještě jeden

Mozaika v bazilice sv. Klementa v Lateráně. Foto: wga.hu

příznivý vliv: Odvádí nás totiž od naší tendence zabývat se věcmi příliš systémově a snahy problémy (jednou provždy) vyřešit, a naopak nás nutí reagovat bezprostředně a průběžně pomáhat bližním v přítomném okamžiku (bez možnosti udělat si sebeuspokojující fajfku „splněno“). A to se po nás chce – sv. Matouš přece nenapsal do 25. kapitoly svého evangelia: „Pojďte požehnaní mého Otce, měl jsem hlad a vy jste do pěti let globálně vyřešili otázku hladomorů.“

Terminální dluh

Přestože lidský duch je schopen dosahovat úctyhodných vrcholů rozvoje a zdokonalení světa, vzhledem k jeho přirozenosti narušené hříchem se tak neděje (zcela) bez nežádoucích účinků, vedlejších produktů, vynucených externalit, balastu. Opět bychom se mohli vrátit k přirovnání k sinusoidě, kdy cesta přirozeného zákona souladného se záměrem Stvořitele je oblou, dokonalou křivkou a skutečné naplňování našeho bytí kolem ní více nebo méně hranatě kodrcá podle toho, jak moc se vzpěčujeme nebo podřizujeme přírodě a Boží vůli. Pokud bychom uvedené vyjádřili graficky, uvidíme vyšrafované plochy rozdílů mezi oblou a hranatou linkou. A tyto plochy jsou vyjádřením uvedeného balastu, naší nedokonalosti, slabosti a vposledku hříchu. Čím rychleji lidstvo objevuje nové mety svých možností, tím větší objem balastu to doprovází. Ostatně planeta signalizuje neúnosnost takového stavu.

Tento balast je vlastně naším dluhem vůči Bohu a jeho stvoření. Jak jsem již uvedl, člověk je tvorem hříšným, tj. neumí fungovat bez produkce balastu a sám neumí tento balast odbourávat. Pokud se o to přesto pokusí, je to jen vytloukání klínu klínem a dřív či později se to ukáže pošetilým. Takže balast se neustále kupí. Říkám tomu terminální dluh člověka. (Kdysi při mém prvním pracovním pohovoru se mě zaměstnavatel věda, že jsem věřící, rebelsky zeptal: A není člověk stvořen k tomu, aby planetu jednou prostě spotřeboval? Možná i on si byl vědom naší lidsky nesplnitelné zadluženosti...) Tím se vracím na začátek: Nikdo sám sebe nevykoupí, není s to zaplatit Bohu své výkupné. Z našeho dluhu nás může vykoupit jedině Bůh, náš dluh je důvodem ke spáse, kterou pro nás vykonal jeho Syn. Terminální dluh lidstva je s to splatit jen Ježíš při svém příchodu. Naše dějiny mají Omega, to víme, kdy nastane, to však nikoli. Kdyby nenarůstal náš dluh a byli-li bychom soběstační, měl by Bůh důvod k nám přijít? *Felix culpa*.

Vojtěch Macek

Ing. Vojtěch Macek
pracovník církevní správy

ČTYŘI DRUHY LÁSKY

Jedna definice „lásky“:

V náboženském smyslu: Boží laskavost a náklonnost k jednotlivci nebo ke stvořenému světu; (také) milující oddanost jedince vůči Bohu; respekt a ohleduplnost jedné lidské bytosti k jiné, motivované vnímáním společného vztahu k Bohu. Srov. heslo charity 1 v *Oxford English Dictionary*.

Úvod

Na setkání naší *Calix Society* (organizace pro katolíky závislé na různých návykových látkách – pozn. překl.) na Zoomu jsme těsně před koncem roku rozjímali nad ódou sv. Pavla na lásku v 1. Korintským 13. Někdo pak poznamenal, že se tento text čte nejčastěji na svatebních mších. Pomyslel jsem si: „Hmm.. Chtěla tím říct, že tu Pavel hovořil o romantické lásce k manželskému partnerovi? Řekl bych, že měl na mysli jiný druh lásky.“

Co měl sv. Pavel na mysli? Níže vyložím, co mě k tomu napadá.

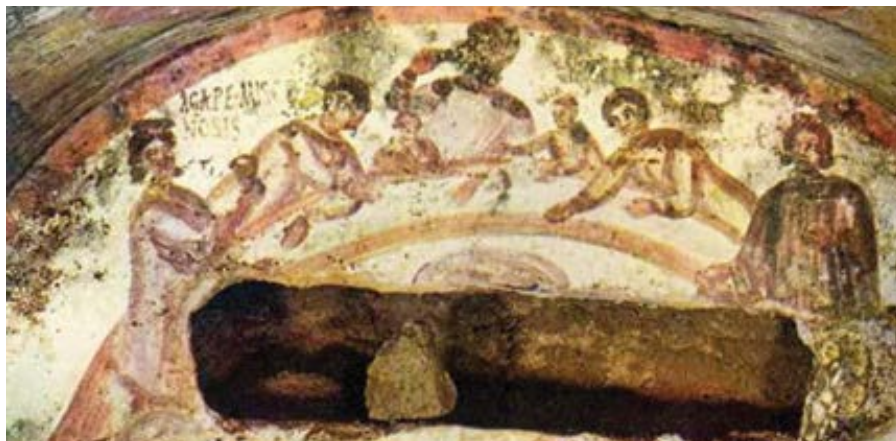
Láska v 1. Korintským 13,13 = agapé

Poslední řecké slovo *αγαπη* (*agapé*) je definováno jako láska. Jak ale uvidíme níže, jako láska lze definovat ještě tři další slova: *storgé*, *filia* a *erós*. Latinský ekvivalent *agapé* je *caritas*, které se do angličtiny obvykle překládá slovem *charity*, blízkým českému „charita“. Nejde tu však o dávání darů, ale spíš o vlídný a láskyplný postoj k předmětu tohoto typu lásky. Například pokud váš pětadevadesátiletý strýček rozlije při obědě polévku, nezaňabíte ho, ale spíš mu ten nepořádek pomůžete uklidit a jeho neobratnost omluvíte. „Talíř byl moc plný.“ Projevíte vlídnost a shovívavost.

Podívejme se teď na ostatní řecké výrazy pro lásku a na to, jak řečtina rozlišuje mezi čtyřmi druhy lásky.

Čtyři lásky C. S. Lewise

Lewis ve své knize *Čtyři lásky* probírá čtyři různé typy lásky, jak je definovali Řekové. Mezi vynikajícími internetovými pojednáními o jeho díle považují za

Seven trumpets z tzv. Bamberské apokalypsy – rukopisu, vytvořeného v klášteře na ostrově Reichenau kolem roku 1000

nejlepší toto (<https://www.cslewis.com/four-types-of-love/>) na oficiálních webových stránkách C. S. Lewise. Zde ho shrnuji, ale vřele čtenářům doporučuji, aby si přečetli celou Lewisovu knihu. Čtyři zmiňované typy tedy jsou:

Storgé (στοργη): „náklonnost“, cit, který člověk chová k známým objektům, které má rád, včetně členů své rodiny. Nejlépe to podle mě vyjadřuje tento citát z knihy *Čtyři lásky*: „Žije v prostých věcech, zbavených příkras; v pohodlných pantoflích, ve starém oblečení, ve starých vtipech, v bouchání ocasu ospalého psa o kuchyňskou podlahu, ve zvuku šicího stroje...“

Filia (φιλία): „přátelství“, vyjadřované někdy jako „bratrská láska“. Láska či cit mezi přáteli, dvěma muži, dvěma ženami či mužem a ženou. Opět nám tu k pochopení pomůže citát: „...a přátelství o něčem být musí, i kdyby to bylo jen nadšení pro domino nebo pro bílé myšky. Ti, kdo nic nemají, nemohou nic sdílet; kdo nikam nejde, nemůže mít souputníky.“¹

Erós (eros): „romantická či sexuální láska“. Jak uvádí Lewis, *filia* – přátelství – mezi mužem a ženou se někdy může vyvinout v *erós* (nebo naopak). V *erótu* je také prvek „vášně“, plné energie vztážené k předmětu lásky. *Erós* snad nejlépe popisuje hudba či výtvarné umění: milostná

scéna v Berliozově skladbě *Romeo a Julie*, tanec krasobruslařů Torvillové a Deana na Ravelovo Bolero. Slova někdy nestačí.

Agapé (αγαπη): „křesťanská či nezištná láska“. Jak se píše v článku z uvedeného odkazu, všechny tři výše zmíněné typy lásky by mohly (a měly) přerůst v *agapé* nebo jí konkurovat. A co je předmětem lásky u *agapé*? Bůh. A společenství s ostatními v této lásce. Slovníková definice ze začátku tohoto článku má podle mého názoru blízko k významu *agapé*. Ale jako tomu je se všemi definicemi, není úplná. Na mši čteme a slyšíme o Kristově lásce k církvi; to je *agapé*. Bible nám říká o Kristově lásce k nám; i to je *agapé*.

Jak už se někdy stává, vyústění jsme se nedočkali. Tento článek nemá žádné důrazné zakončení. Doufám, že jsem zasel semínko úvah, které poroste, zaléváním četbou Lewisovy knihy.

Bob Kurland
Catholic Stand

Přeložila Alena Švecová

Robert J. Kurland, Ph.D.
fyzik, lektor na klinice duševního zdraví

¹ Citáty z Lewisovy knihy jsou převzaty z českého vydání *Čtyři lásky*, přel. Eva Hoznauerová (Návrat domů, Praha 2013).

CELOŽIVOTNÍ PRÁCE A OKAMŽIK SMRTI

Poté, co naši mysli poskytovala uvolnění hudba šedesátých let, a předtím, než rozhlasové vlny ovládlo disco a stadiónový rock, se v panteonu populární hudby pevně usadil žánr písničkáře.

Vznikaly a zpívaly se písně, které pojednávaly o širokém spektru pocitů a emocí, včetně smrti milované osoby. Vlastní smrtelností člověka, jako je tomu v písni *But I Might Die Tonight* (autora Cata Stevens), se však písně zabývaly (a zabývají) jen zřídka.

Nechci si to jen odkroutit
Dělat jen to, co všichni říkají
Pracuj tvrdě, chlapče, a uvidíš
Jednoho dne budeš mít práci jako já,
práci jako já, práci jako já
Buď moudrý, dívej se dopředu
Měj oči otevřené, řekl.
Buď přímý, myslí správně
Ale dneska večer možná umřu!

Cat Stevens

Pan Stevens (nyní Yusef Islam) odkazuje – možná neúmyslně – na Písmo, když píše o výměně názorů mezi otcem a synem na téma tvrdé práce kvůli pozdějším životním jistotám. Představa tvrdé práce a „vyhlížení“ pohodlného důchodu naznačená v tomto příběhu je popřena v evangeliu podle Lukáše:

Pak jim pověděl toto podobenství: „Jednomu bohatému člověku se na polích hojně urodilo. Uvažoval o tom a říkal si: ‚Co budu dělat, když nemám kam složit svou úrodu?‘ Pak si řekl: ‚Tohle udělám: Zbořím stodoly, postavím větší a tam shromáždím všechno své obilí i ostatní zásoby. A řeknu si: Teď máš velké zásoby na mnoho let; klidně si žij, jez, pij, buď veselý myslí.‘ Ale Bůh mu řekl: ‚Blázne! Ještě této noci si vyžádají tvou duši, a čím bude to, co jsi nashromáždil?‘ Tak je to s tím, kdo si hromadí poklady a není bohatý před Bohem“ (L 12,16–34).

Napětí, které existuje mezi těšením se na dlouhý a produktivní život zde na zemi a smrtí v řádu hodin, lze udržet na uzdě pouze modlitbou. S představou kvalitně stráveného času v přítomnosti namísto spoření na budoucnost, která

Foto: Pavel Langer / Člověk a Vira

se možná ani neuskuteční, se pojí určitý pragmatismus. Jeden humorista kdysi řekl: „Žij každý den, jako by byl tvůj poslední, a jednoho dne budeš mít pravdu!“ Křesťanská parafráze tohoto výroku by mohla znít: „Žij každý den, jako by ses měl právě setkat s Ježíšem, a jednoho dne budeš mít pravdu.“ Svatý Pavel vysvětluje rozdíl mezi naším „pozemským stanem“ a příbytkem, který nás čeká v nebi:

Víme přece, že bude-li stan našeho pozemského života stržen, čeká nás příbytek od Boha, věčný dům v nebesích, který nebyl zbudován rukama. Proto zde sténáme touhou, abychom byli oděni šatem nebeským. Vždyť jen když jej oblékneme, nebudeme shledáni nazí. Pokud jsme totiž v tomto stanu, sténáme pod těžkým břemenem, neboť nechceme, aby z nás bylo svlečeno naše pozemské tělo, nýbrž aby přes ně bylo oblečeno nebeské, aby to, co je smrtelné, bylo pohlceno životem. Ten, kdo nás k tomu připravil a dal nám již Ducha jako závdavek, je Bůh. Jsme tedy stále plni důvěry, neboť víme, že pokud jsme doma v tomto těle, nejsme doma u Pána – žijeme přece z víry, ne z toho, co vidíme (2K 5–6).

Délku našeho života na Zemi a přes-

né podrobnosti o smrti zná pouze Bůh a my je z velké části nemáme k dispozici. Máme však možnost zahlédnout náznak našeho individuálního, osobního setkání s Kristem v okamžiku smrti:

Každý člověk hned po smrti obdrží ve své nesmrtelné duši při soukromém soudu, který hodnotí jeho život ve vztahu ke Kristu, svou věčnou odplatu: buď projde očišťováním, nebo ihned vchází do nebeské blaženosti, nebo je ihned navždy zavržen. „Až nastane večer života, budeme souzeni podle toho, jak jsme milovali“ (KKC 1022).

Modleme se o milost, abychom byli připraveni setkat se s Pánem v hodinu, kterou si vyvolil, a byli při soudu uznáni za hodny nebeské blaženosti.

*Greg Lambert
Catholic Stand
Přeložil Pavel Štička*

*Greg Lambert
jáhen ve farnosti sv. Vavřince v Tampě na
Floridě*

HISTORICKÉ RUSKO–UKRAJINSKÉ PNUTÍ

Dvě různé pravoslavné církve tvrdí, že jsou jedinou pravou ukrajinskou církví pro ukrajinský lid. Tyto dvě církve nabízejí výrazně odlišné představy o vztahu mezi Ukrajinci a Rusy.

Dvě pravoslavné církve

Náboženské dějiny Ruska a Ukrajiny mě fascinují od mé první návštěvy Kyjeva v rámci vědecké výměny roku 1984. Ve svém současném výzkumu se dále zabývám dějinami křesťanství a zvláště úlohou náboženství v euroasijských společnostech a politice.

Od té doby, co Rusko v roce 2014 napadlo Ukrajinu a zabralo Krym, jsou vztahy mezi oběma zeměmi mimořádně napjaté. Toto pnutí se odráží ve velmi odlišném přístupu zmíněných dvou církví k Rusku.

Starší a větší je Ukrajinská pravoslavná církev – moskevský patriarchát. Podle statistických údajů ukrajinské vlády měla tato církev v roce 2018 přes dvanáct tisíc farností. Jako větev Ruské pravoslavné církve spadá pod duchovní správu moskevského patriarchy Kirilla a jeho předchůdce patriarchy Alexije II., přičemž oba opakovaně zdůrazňují silné vazby mezi ukrajinským a ruským národem.

Naproti tomu druhá, novější Pravoslavná církev Ukrajiny vyzdvihuje svou nezávislost na Moskvě. S požehnáním konstantinopolského ekumenického patriarchy Bartoloměje se v prosinci 2018 sešel v Kyjevě sněm, který vytvořil novou církev a jako jejího hlavního představitele zvolil metropolitu Epifanije. V lednu 2019 patriarcha Bartoloměj Pravoslavnou církev Ukrajiny formálně uznal jako samostatného, nezávislého a rovnoprávného člena celosvětového společenství pravoslavných církví.

Vznikem zcela samosprávné Pravoslavné církve Ukrajiny vyvrcholilo desítky let trvající úsilí ukrajinských věřících, kteří chtěli svou vlastní národní církev, svobodnou od jakýchkoli cizích náboženských autorit. Jako výraz ukrajinské duchovní nezávislosti byla tato samosprávná církev pro Moskvu výzvou. V pravoslavné terminologii si Pravoslavná církev Ukraji-

Křest svatého Vladimíra. Radziwiłłský letopis (kopie z 15. stol.)

ny činí nárok na autokefalii.

Na rozdíl od katolické církve, která má v papeži jediného nejvyššího duchovního představitele, se celosvětová pravoslavná církev dělí na čtrnáct všeobecně uznávaných nezávislých autokefálních či samosprávných církví. Každá autokefální církev má vlastní hlavu, řecky kefál. Každá zastává stejnou víru jako její sesterské církve. Většina autokefálních církví jsou církve národní, jako například ruská, rumunská a řecká. Pravoslavná církev Ukrajiny se nyní hlásí o své místo mezi ostatními autokefálními církvemi.

Pravoslavná církev Ukrajiny má přes sedm tisíc farností ve čtyřiceti čtyřech diecích. Považuje Rusy a Ukrajince za dva odlišné národy, z nichž si každý zasluží mít svou samostatnou církev.

Nezávislá Pravoslavná církev Ukrajiny

Hlavním problémem osamostatnění Pravoslavné církve Ukrajiny od Ukrajinské pravoslavné církve – moskevského patriarchátu je jejich vztah k Ruské pravoslavné církvi.

Ukrajinská pravoslavná církev – moskevský patriarchát má ve svých vnitřních

záležitostech značnou samostatnost. Nakonec však podléhá moskevskému patriarchu Kirilovi, který vždy musí formálně potvrdit jejího vůdce. Církev zdůrazňuje jednotu, které se těší u ruských pravoslavných věřících.

Naproti tomu Pravoslavná církev Ukrajiny není na žádném náboženském orgánu závislá. Podle jejích přívrženců tato nezávislost umožňuje pěstovat jedinečně ukrajinský projev křesťanství.

Společná pravoslavná křesťanská tradice

V Rusku i na Ukrajině je pravoslavné křesťanství převládající náboženskou tradicí. Podle průzkumu společnosti Pew Research Center z roku 2015 se k pravoslaví hlásí 71 % Rusů a 78 % Ukrajinců. Náboženská identita zůstává v obou národech důležitým kulturním faktorem.

Pravoslavní křesťané v Rusku i na Ukrajině považují za počátek svého náboženství obrácení kyjevského velkoknížete roku 988 po Kristu. Tento pohanský velkokníže, jehož Rusové znají pod jménem Vladimír a Ukrajinci jako Volodymyr, byl pokřtěn misionáři z Konstantinopole, hlavního města Byzantské říše.

Památník svatého Vladimíra v Kyjevě. Foto: Okosmin / wikimedia

Kyjev se stal nejdůležitějším náboženským centrem východních Slovanů.

Roku 1240 Kyjev zničili Mongolové a začal upadat, zatímco síla jeho severního souseda Moskvy narůstala. Do roku 1686 Rusko dobylo východní Ukrajinu a Kyjev a v témže roce konstantinopolský patriarcha formálně přenesl svou duchovní autoritu nad Ukrajinou na moskevského patriarchu.

Ve 20. století požadovalo rostoucí nacionalistické hnutí ukrajinskou nezávislost pro církev i stát. Roku 1991 se sice Ukrajina stala nezávislou, ale její všeobecně uznávaná národní pravoslavná církev zůstala podřízena Moskvě.

Někteří ukrajinští pravoslavní křesťané se v letech 1921, 1942 a 1992 snažili vytvořit autokefální církev, ale tyto snahy v podstatě ztroskotaly. Církev, které vytvořili, nebyly celosvětovou pravoslavnou komunitou uznány.

Ukrajinská autokefalie

V dubnu 2018 se Petro Porošenko, tehdejší prezident Ukrajiny, znovu pokusil vytvořit autokefální ukrajinskou pravoslavnou církev.

Za pravou ukrajinskou pravoslavnou církev se prohlašovaly nejméně tři různé církve. Porošenko doufal, že tyto soupeřící skupiny sjednotí.

Ukrajinská pravoslavná církev – moskevský patriarchát byla největší církví a těšila se uznání celosvětové pravoslavné

obce. Podléhala však moskevskému patriarchovi, což bylo pro mnohé Ukrajince nepřijatelné postavení.

Další dvě církve, Ukrajinská autokefální pravoslavná církev a Ukrajinská pravoslavná církev – kyjevský patriarchát, nebyly uznány ostatními pravoslavnými církvemi.

Podpora pro ukrajinskou církev

Porošenkův projekt podpořil konstantinopolský ekumenický patriarcha Bartoloměj I. Jako vedoucí biskup starověkého hlavního města Byzantské říše se Bartoloměj mezi všemi hlavami pravoslavných církví těší nejvyšší úctě.

Ačkoli východní pravoslavné křesťanství nemá žádný jednoznačný způsob, jak vytvořit novou autokefální církev, Bartoloměj tvrdil, že má pravomoc tento status udělit. Protože Ukrajina původně přijala křesťanství od Byzantinců, Konstantinopol byla mateřskou církví Kyjeva.

Sjednocující sněm v prosinci 2018 ostatní větve pravoslaví na Ukrajině formálně rozpustil a vytvořil Pravoslavnou církev Ukrajiny. V lednu 2019 Bartoloměj podepsal úřední výnos neboli tomos, jímž tuto novou církev prohlásil za autokefální.

Podpora a odmítnutí

Pravoslavná církev Ukrajiny dosud obdržela uznání od čtyř dalších autokefálních pravoslavných církví. Konstantinopolská,

alexandrijská, řecká i kyperská církev novou církev přijaly.

Tři další autokefální církve novou církev výslovně odmítly. Moskevský patriarchát dokonce s Konstantinopolí kvůli její úloze při vytvoření nové církve přerušil styky.

Nadieszda Kizenková, přední historička v oblasti pravoslaví, uvedla, že Bartoloměj podkopal jednotu pravoslaví, když vytvořil církev, jejíž legitimita byla zpochybněna.

Naproti tomu významný teolog Cyril Hovorun Pravoslavnou církev Ukrajiny uvítal jako pozitivní „projev solidarity s (...) ukrajinským národem, který trpí ruskou agresi“.

Dva pohledy na dějiny

Dvě hlavní soupeřící vyjádření pravoslaví na Ukrajině dnes zrcadlí dva odlišné historické pohledy na vztah mezi Rusy a Ukrajinci.

Podle Moskevského patriarchátu jsou Rusové a Ukrajinci jeden národ. Měla by je tedy spojoval jedna církev.

Právě tento argument použil prezident Vladimír Putin ve své nedávné esejí. Pravoslavnou církev Ukrajiny označil za útok na „duchovní jednotu“ ruského a ukrajinského lidu.

Pravoslavná církev Ukrajiny zastává velmi odlišný názor. Metropolita Epifanij v rozhovoru pro BBC pevně odmítl „ruské imperiální tradice“. Jako samostatný národ se svou vlastní kulturou Ukrajinci požadují nezávislou církev.

Budoucnost Pravoslavné církve Ukrajiny je nejasná. Těší se podpoře několika svých sesterských církví, a zároveň čelí prudkému odporu Moskvy. Prozatím zůstává zdrojem sporů mezi Ruskem a Ukrajinou.

J. Eugene Clay
The Conversation
Přeložila Alena Švecová

J. Eugene Clay
docent náboženských studií na Arizona State University

LIDSTVO JE KRISTOVÝM KŘÍŽEM SPASENO A NAVRÁCENO BOHU

Když v neděli 3. dubna vyhrál počtvrté maďarské parlamentní volby Viktor Orbán, zase byla radost číst noviny. Zdá se, jako by na osoby, které v určité oblasti drží pevný kurz, čekají štěkající psi a vlci s chutí na čerstvou krev. Orbánův Fidesz s podporou Křesťanských demokratů zvítězil se ziskem 53,7 procent (při volební účasti úctyhodných 69%), opozice posbírala 34 procent hlasů. I přes jasný hlas lidu si výsledek maďarských voleb vysloužil u řady komentátorů hlavních českých médií zásadní kritiku a řadu domněnek, fantazií a prognóz, co vše má nastat. Podle maďarské politoložky, které dal prostor Český rozhlas, se dá očekávat, že se Fidesz ještě více radikalizuje. Tato dáma, vyučující na německé univerzitě, sdělila: „radikalizaci očekávám v otázce dodržování demokratických hodnot a standardů“. Pokud radikalizace znamená jasné vymezení, co je demokratickou hodnotou a má být standardem bez rozměňování nebo lépe řečeno rozbíjení aktivisty zleva či zprava, bude to jen dobře.

U nás se prakticky v tutéž dobu rozhodovalo u Ústavního soudu. Tématem byla podmínka chirurgického zákroku pro úřední uznání změny pohlaví. Snaha LGBT aktivistů byla úskočná. Místo toho, aby své argumenty použili v zákonodárném procesu, který standardně tyto a podobné záležitosti má samozřejmě v gesci, tedy aby se o změnu zákona snažili na bázi parlamentní demokracie, šli na to rovnou přes soud: „Překvapilo nás, jak těsné rozhodnutí ÚS bylo, ale jsme za něj samozřejmě moc vděční. Těší nás hlavně několik vět v odůvodnění, kde je shrnuto přesně to, o co se dnes transgenderoví a jiní LGBTIQ+ aktivisté, po vzoru svých zahraničních mentorů snaží. Ve zkratce řečeno, když jejich požadavky nelze prosadit skrze zákonodárce v Poslanecké sněmovně, zkoušejí to soudní cestou, kde

Foto: Radek Hanskut / Člověk a Víra

jim stačí ovlivnit nepoměrně méně lidí, než jak vyžaduje parlamentní demokracie,“ vysvětluje Jana Jochová, předsedkyně Aliance pro rodinu. Ústavní soud se proti této jemně řečeno nestandardní cestě vymezil, když uvedl, že „Judicializace těchto otázek může vést k politizaci Ústavního soudu a tím i k oslabení jeho postavení jako nestranného a nezávislého soudního orgánu chránícího ústavní pořádek.“

V Kalifornii to vře též. Tamní guvernér Gavin Newsom slíbil, že ze země udělá „potratové útočiště“, a tak byl nedávno předložen návrh zákona, který má legalizovat usmrcení dítěte až do dvou měsíců po porodu. Zaznívá modelová otázka: „Čili když matka opustí po porodu své dítě a ono zemře, policie případ vyšetří a matku obviní ze zanedbání péče s následkem smrti, může se stát, že se žena odvolá a bude požadovat nejen zproštění obvinění, ale také odškodné,

protože neudělala nic protiprávního, pokud zemřelo dítě, kterému ještě nebyly dva měsíce.“

Prožíváme velikonoční období, poznamenané též utrpením, strachem, bolestí a obavami. „Na Velký pátek Kristus skutečně proměňuje svět, mění směr jeho běhu a jeho dynamiku. Svět, který je na cestě ke smrti pro hřích. Lidstvo, poskvrněné hříchem a oddělené od Boha, je však Kristovým křížem spaseno a navraceno Bohu. Principem života církve se stává to, co nazýváme Obětí – tedy odezdání se Bohu. Kříž, který byl od počátku prokletím vycházejícím z hříchu, se stává lešením a oporou nového řádu a návratu člověka k Bohu,“ napsal cisterciák P. Jan Strumiłowski. Vertikála Kříže nechť je nám oporou v dobrých i těžkých zkouškách života, v nichž prosíme o věrnost a vytrvalost Kristu a nepříteli se nevzdáme!

–zd–